

Đuzepe Katocela

Ne reci mi da se bojiš

Prevela s italijanskog
Gordana Breberina

— Laguna —

Naslov originala

Giuseppe Catozzella

NON DIRMI CHE HAI PAURA

Copyright © 2014 by Giuseppe Catozzella

Published by arrangement with Agenzia Santachiara.

First published as *Non dirmi che hai paura* in January 2014 by Giangiacomo Feltrinelli Editore, Milan, Italy.

Translation copyright © 2015 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

**Ne reci
mi da se
bojiš**

1

Onog jutra kad smo Ali i ja postali brat i sestra, bilo je užasno vruće, pa smo se sklonili u usku senku jedne akacije.

Bio je petak, praznični dan.

Trka je bila duga i naporna, oboje smo bili gola voda: stigli smo, bez zaustavljanja, od četvrti Bondere, gde smo stanovali, do stadiona Kons. Sedam kilometara kroz gradske uličice, koje je Ali poznavao kao svoj džep, na suncu toliko vrelom da topi kamenje.

Zajedno smo imali šesnaest godina, svako po osam, bili smo rođeni u razmaku od tri dana. Ali je bio u pravu, mogli smo da budemo samo brat i sestra, iako smo poticali iz dveju porodica koje nisu smele ni da se obraćaju jedna drugoj, ali su živеле u istoj kući i oduvek su sve delile.

Stali smo ispod akacije da malo predahnemo i osvežimo se, uprljani sve do zadnjice sitnom belom prašinom koja se podiže s ulica pri najmanjem dašku vetra, a onda je Ali neočekivano krenuo sa tom pričom o *abaayo*.

„Hoćeš li da budeš moja *abaayo*?“, upitao me je, još zadihao, s rukama na koščatim bokovima, u tesnim kratkim plavim pantalonama koje su nosila sva njegova braća pre nego što su stigle do njega. „Hoćeš li da mi budeš sestra?“ Poznaješ nekoga ceo život, ali uvek postoji određeni trenutak kada će ti ta osoba, ukoliko ti je stalo do nje, postati brat ili sestra.

Ostajete doživotno vezani jednom rečju.

Pogledala sam ga popreko, ne pokazujući mu šta mislim.

„Samo ako uspeš da me uhvatiš“, rekla sam iznenada, pa sam pojurila u pravcu naše kuće.

Ali je sigurno dao sve od sebe, pošto je posle nekoliko koraka uspeo da me uhvati za majicu, pa sam se saplela. Završili smo na zemlji; on preko mene, u prašini koja se hvatala svuda po nama, za znoj na koži i tanku odeću.

Bilo je skoro vreme ručka, nije bilo nikoga u blizini. Nisam pokušala da se oslobodim, nisam se opirala. To je bila igra.

„Dakle?“, upitao me je, najednom ozbiljan, duvajući mi topli dah u lice.

Nisam ga ni pogledala, samo sam prezrivo zažmirila. „Moraš da me poljubiš ako hoćeš da mi budeš brat. Znaš, takva su pravila.“

Ali se izdužio poput guštera i spustio mi vlažan poljubac na obraz.

„*Abaayo*“, rekao je. Sestra.

„*Aboowe*“, odgovorila sam. Brat.

Ustali smo i krenuli.

Bili smo slobodni, ponovo slobodni da trčimo.

Bar do kuće.

* * *

Naša kuća i nije bila kuća u pravom smislu te reči, kakve mogu biti one lepe, udobne kuće. Bila je mala, majušna. Dve porodice, moja i Alijeva, živele su u istom dvorištu, ograđenom zidićem od ilovače. Stanovali smo tačno jedno preko puta drugog, na suprotnim rubovima čistine.

Mi smo bili desno i imali smo dve sobe, jednu za mene i moje šestoro braće i sestara, a drugu za mamu i tatu. Zidovi su bili od mešavine blata i grančica koja je na suncu postajala tvrda kao kamen. Između naše dve sobe bila je soba porodice Omara Šeika, vlasnika kuće, debelog čoveka čija je žena bila još deblja od njega. Oni nisu imali dece. Živeli su blizu obale, ali su s vremena na vreme dolazili da prenoće i tada bi u kući odmah postalo mnogo manje veselo. „Zadržite dosetke i šale do prekosutra“, govorio je Said, moj stariji brat, svaki put kada bi video da stižu, misleći pritom na dan kada će otići.

Ali je pak živio s ocem i trojicom braće u jednoj sobi, prislonjenoj uza zid s leve strane.

Najlepše je bilo dvorište, stvarno veliko dvorište sa ogromnim, usamljenim eukaliptusom u dnu. Bilo je toliko veliko da su svi naši drugovi želeli da dođu kod nas da se igraju. Tlo i pod u kući bili su od obične bele zemlje, koja se u Mogadišu svuda zavlaci. Mi smo, na primer, u sobi raširili slamu ispod dušeka, ali od nje nije bilo velike koristi: na svake dve nedelje Said i Abdi, moja starija braća, morali bi da je iznesu i istresu iz sve snage ne bi li uklonili i poslednje zrno prašine.

Debeli Omar Šeik lično je sagradio tu kuću, pre mnogo godina. Želeo je da se dvorište pruža baš oko tog

veličanstvenog eukaliptusa. Odmalena je svakodnevno prolazio pored drveta i zaljubio se u njega, ispričao nam je bezbroj puta svojim smešnim glasićem koji mu je zastajao u grlu. Eukaliptus je već tada bio veliki i snažan, pa je pomislio: hteo bih da se ovde nalazi moja kuća. Kasnije, za vreme diktature, počeli su poslovni problemi i sve je mirisalo na rat; zato je odlučio da se preseli na neko mirnije mesto, a tri sobe je iznajmio našim dvema porodicama, mojoj i Alijevoj.

U samom dnu bila je koliba sa zajedničkim kupatilom. Sićušni kvadrat od guste bambusove trske sa smrdljivom rupom na sredini, gde smo vršili nuždu.

Malo pre klozeta, s leve strane, bila je Alijeva soba. S desne strane, preko puta nje, bila je naša: četiri sa četiri metra i sedam dušeka na zemlji.

U sredini su spavala braća, a na rubovima nas četiri, Uba i Hamdi pored levog zida, a ja i Hodan, moja omiljena sestra, uz desni zid. Između nas, poput ognjišta koje večno gori i štiti nas, bio je neizbežni *ferus*, petrolejska svetiljka bez koje Hodan ne bi mogla da čita i piše pesme do kasno u noć, a Šafići, najmlađi od braće, ne bi mogao da izvodi svoje predstave tako što je na zidu pravio senke koje su nas zasmejavale zato što su bile nezgrapne i neuspele. „Za to tvoje pozorište senki treba imati bujnu maštu“, govorio mu je Said.

Ukratko, svake večeri, pre spavanja, zatvoreni sve sedmo u toj sobici, silno smo se zabavljali, trudeći se da ne smetamo previše mami i tati, ali ni Jasinu, Alijevom ocu, koji je sa njim i njegovom trojicom braće spavao preko puta. Na nekoliko koraka od mene. Bili smo rođeni u razmaku od tri dana i delilo nas je samo nekoliko koraka.

* * *

Otkako smo došli na svet, Ali i ja smo svakodnevno delili hranu i klozet. I, naravno, delili smo i snove i nade, kao što rade oni koji jedu i kake zajedno, kako stalno govori *aabe*, moj otac.

Bili smo nerazdvojni. Ali je za mene uvek bio druga Hodan, a Hodan ljupkiji Ali. Nas troje smo stalno bili zajedno, samo nas troje, naš svet je bio savršen, ništa nije moglo da nas rastavi. Iako je on Darod, a ja Abgal, i pripadamo klanovima koji su zaratili osam nedelja pre našeg rođenja, u martu 1991.

Bili smo najmlađi u svojim porodicama, majke su bdele nad nama dok su klanovi bdeli nad ratom, našim starijim bratom, kako su nam mama i tata stalno govorili. Našim zlim bratom, ali bratom koji te odlično poznaje i dobro zna kako te je lako obradovati ili rastužiti.

Bilo je nezamislivo da Ali i ja živimo u istoj kući. Trebalo je da se mrzimo, onako kako su se mrzeli ostali pripadnici klanova Darod i Abgal. Ali nije bilo tako. Mi smo sve radili po svom, pa smo tako zajedno i jeli i vršili nuždu.

Onog jutra kad smo Ali i ja postali brat i sestra, trenirali smo za godišnju trku u kojoj su se nadmetali trkači iz raznih četvrti Mogadiša. Do nje su ostale dve, kako mi se činilo, beskonačno duge nedelje. Za mene je dan trke bio najvažniji u godini. Petkom, na praznični dan, bio je na snazi prekid vatre pa smo mogli slobodno da se šetamo i trčimo po gradskim ulicama, usred sve te silne beline.

U Mogadišu je sve belo.

Beli su, sivi, oker ili žućkasti – u svakom slučaju, svetli – skoro svi zidovi zgrada, izbušeni hicima ili dopola porušeni granatama. Čak i najsiromašnije kuće, poput naše, napravljene od blata i granja, ubrzo pobele poput zemlje na ulicama, koja se taloži na pročeljima i na svemu ostalom.

Kad trčiš po Mogadišu, iza tebe se podiže oblak fine prašine. Iza mene i Alija podizala su se i postepeno raspršivala dva bela traga. Uvek smo prelazili istu putanju, te ulice su postale naše lično trkalište za trening.

Kad smo prolazili pored baraka u kojima su starci sedeli i igrali karte i pili *shaat*, prašina koju smo podizali završavala je u njihovim čašama. Uvek. Namerno smo to radili. Onda bi oni ustali i ko bajagi pojurili za nama, a mi bismo ubrzali i umakli im, podižući još veću prašinu. To je postalo igra, nas dvoje smo se smejali, a i oni bi se nasmejali. Morali smo, međutim, da pazimo gde gazi-mo, pošto je uveče spaljivano smeće i ulice su narednog jutra bile prekrivene ugljenisanim ostacima. Kanistri za benzin, konzerve od ulja, parčići automobilskih guma, kore od banana, parčići stakla od polomljenih boca, bilo je svega i svačega. Dok smo trčali, u daljini su se videla mnogobrojna brdašca koja su se pušila, mnogobrojni vulkani u erupciji.

Pre nego što bismo se zaputili uskim uličicama koje su vodile do puta uz more, uvek smo prolazili kroz Džamaral Daud, široku zemljanu ulicu sa dve trake, oivičenu nizovima akacija.

Voleli smo da gledamo kako pored nas promiču Oltar domovine, parlament, nacionalna biblioteka, sud. Ispred njih su bili ulični prodavci: na komadima raznobojnog platna rasprostrtim na zemlji izlagali su svoju robu, od

paradajza do automobilskih karoserija i brisača. Dremali su ispod drveća sve dok ne bi naišao neki kupac, a kad smo nas dvoje prolazili, gledali su nas kao Marsovce. Podsmevali su nam se.

„Kuda tako žurite, balavci? Praznični je dan, slavite i budite mirni“, govorili su nam dok smo prolazili pored njih.

„Idemo kod tvoje žene, matora spavalice!“, odgovarao je Ali. Ponekad bi nas gađali bananom, paradajzom ili jabukom.

Ali bi se zaustavio i pokupio ih, pa bi zbrisao.

Trka je bila veliki događaj, meni se činilo da je taj dan važniji od 1. jula, Dana oslobođenja od italijanskih kolonizatora, našeg nacionalnog praznika.

Kao i obično, želela sam da pobedim, ali sam imala samo osam godina, a svi su učestvovali, uključujući i odrasle. Prve godine sam stigla osamnaesta, a sada sam htela da budem među prvih pet koji će proći kroz cilj.

Videvši da to žarko želim još od najranijeg detinjstva, moji roditelji su pokušavali da shvate šta mi se mota po glavi.

„Hoćeš li i ovoga puta pobediti, Samija?“, pitao me je podrugljivo *aabe* Jusuf, moj tata. Sedeći u dvorištu, na slamnatoj stolici, privukao bi me k sebi i raščupao me onim svojim ručerdama. Ja sam se zabavljala tako što sam mu provlačila kratke i mršave prste kroz gustu crnu kosu ili ga udarala po grudima, preko košulje od belog platna. On bi me onda zgrabio i onako visok i debeo podigao uvis samo jednom rukom, a onda bi me ponovo spustio u krilo.

„Do sada još nisam, ali ću uskoro pobediti, *aabe*.“

„Ličiš na košutu, Samija, znaš li to? Ti si moja omiljena košuta“, rekao bi onda on, a meni bi kolena zadrhtala kada bih čula kako njegov duboki glas postaje nežan.

„*Aabe*, ja nisam košuta, nego sam brza *kao* košuta...“

„Pa dobro, reci mi... kako misliš da pobediš one dečake veće od tebe?“

„Tako što ću trčati brže od njih, *aabe*! Možda još nisam, ali jednoga dana ću biti najbrža u celom Mogadišu.“

On bi prsnuo u smeh, a ako bi u blizini bila i moja majka, *hooyo* Dahabo, i ona bi se grohotom nasmejala.

Ali već sledećeg trenu, držeći me i dalje čvrsto, *aabe* bi postao setan. „Jednoga dana, svakako, mala moja Samija. Jednoga dana...“

„Znaš, *aabe*, neke stvari se naprosto znaju. Još dok nisam umela dobro ni da govorim, ja sam znala da ću jednoga dana biti šampionka“, ubeđivala sam ga.

„Blago tebi, mala moja Samija. A ja bih jedino želeo da znam kada će se završiti ovaj prokleti rat.“

Onda bi me spustio na zemlju i nastavio da namršteno zuri preda se.

2

Ali i ja nismo uopšte marili za rat. Ljudi su mogli da se ubijaju po ulicama, nas se to nije ticalo. Zato što rat nije mogao da nam oduzme jedino što nam je bilo važno: ono što je on bio za mene i ono što sam ja bila za njega.

Rat može da vam oduzme neke stvari, ali to ne može. Meni je, na primer, oduzeo more. Prvo što sam osetila kad sam se rodila bio je miris koji je dolazio od mora pravo do našeg dvorišta, miris soli koji još nosim u kosi i na koži, miris vlage koja prožima svaki molekul vazduha.

Ja sam, međutim, samo jednom dotakla more. Znam da je to voda, da u njemu možeš da se kupáš kao kad odeš na bunar, ali dok ne probam, neću verovati u to.

Iako to nisam smela da radim, ponekad bih pipnula pesak. S vremena na vreme, šunjali bismo se po podne kroz sokake koje samo Ali poznaje i približili bismo se ogromnom morskom prostranstvu. Ostali bismo na rubu puta što se pruža uz plažu, celom njenom dužinom, od juga prema severu, i, skriveni iza nekog kamiona ili tenka,

satima smo posmatrali talase kako idu napred-nazad i igraju se sa suncem koje se presijavalo svuda naokolo. Umirali smo od želje da skočimo u vodu. To ogromno more bilo je tu, pred našim očima, a mi nismo mogli da uđemo u njega.

Ali je, međutim, dva ili tri puta izgubio strpljenje; to sam shvatila na osnovu načina na koji je neprekidno trljao ruke. Osvrnuo se naokolo, uhvatio me za ruku i rekao mi da trčim. Samo to: „Trči.“ Tada smo prešli preko puta i seli na pesak. Bili smo ludi, mogli su da pucaju u nas, plaža je jedno od omiljenih mesta pripadnika milicija. Pod vedrim nebom, na njoj meci iz pušaka lete pravo.

Ali mi smo se pretvarali da smo obična deca, koja ni o čemu ne razmišljaju i umeju da se igraju.

Pesak je bio topao i sitan kao zlatni opiljci. Nismo videli nikoga u blizini. Počeli smo da se prevrćemo, da se borimo, i pesak nam se uvlačio svuda, u crnu kovrdžavu kosu, u odeću, svuda. Napravila sam dva-tri koluta i Ali se smejao kao lud, činilo se da je izgubio razum. Nikad ga nisam videla takvog, otvarao je usta, otkrivajući blistave zube: „Izgledaš kao ćufta prekrivena kukuruznim brašnom!“ I nastavio je da se smeje. Lice mu je bilo smešno sa onim spljeskanim nosom iznad ogromnih, mesnatih usana i ispod sitnih, blizu postavljenih očiju.

„Ti si kukuruzna ćufta!“, ponavljao je.

Pokušavala sam da se oslobodim, ali nisam uspevala, bio je mnogo jači od mene, premda, onako visok i žilav, nije imao mišiće. Pribio me je na pesak dok sam ja pokušavala da se iskobeljam i pretvarao se da hoće da me poljubi u usta, nagingući se nad mene sa onom svojom glavom kao u kornjače. Ja sam zgroženo vrtela glavom

levo-desno, ali kada bi mi primakao lice, Ali bi, umesto da me poljubi, rekao „Puf!“ i dunuo mi pesak u oči.

Mrzela sam ga.

Jednom, samo jednom, pod dejstvom neke sile jače od nas, polako smo prišli vodi. Korak po korak, maltene i ne primetivši.

More je bilo prelepo prostranstvo, ogromno poput slona koji spava i duboko diše. Dugi talasi proizvodili su čudesan zvuk, nalik na neki glas, podsećali su nas na školjkice u tegli koje je tata poklonio mami kad su se verili i koje je ona čuvala u drvenoj komodi u njihovoj sobi. Mi bismo ušli u sobu, uzeli teglu i polako je okretali na jednu i na drugu stranu kako bismo čuli glas mora.

Ššššš. Ššššš.

Prišli smo i pokvasili šake i stopala. Prinela sam prste ustima. So.

Naredne noći sanjala sam talase. Sanjala sam da se gubim u tom prostranstvu, da me ono ljuljuška i nosi gore-dole, u zavisnosti od raspoloženja vode.

Eto, rat mi je, na primer, oduzeo more. Ali je, da bi to nadoknadio, probudio u meni želju da trčim. Zato što je moja želja da trčim velika kao more. Trčanje je moje more.

Kako bilo da bilo, Ali i ja smo se oduvek pretvarali da nema rata zato što smo deca Jusufa Omara, mog oca, i Jasina Ahmeda, njegovog oca. I oni su bili prijatelji od rođenja, i oni su zajedno odrasli u selu Džazira, južno od grada. Pohađali su istu školu, njihovi očevi su takođe

radili zajedno u vreme italijanske kolonizacije. I naši očevi su zajedno naučili od svojih očeva nekoliko italijanskih izreka. *Ne radi danas ono što možeš da ostaviš za sutra. Ili: Ljudi su svuda jednaki.*

Pomozi sam sebi, pa će ti i Bog pomoći.

Od Italijana su naučili i rečenicu: *Dabogda ti se tona mekih govana sručila na glavu.* Tu rečenicu, u različitim varijantama, stalno je ponavljao njihov šef Italijan u vreme dok su radili u luci, gde su istovarivali kontejnere. Jednoga dana iznenada se otvorio kontejner prepun stajskog đubriva i ono se sručilo na njega. Poslovi su mu posle toga krenuli, ali je počeo da koristi tu rečenicu kao kletvu.

Postojala je još jedna izreka: *Svi smo mi deca iste domovine.* Ona im je bila omiljena. Bili su nerazdvojni prijatelji.

Isto kao mi.

„Hoće li nešto moći da nas razdvoji?“, pitali bismo se ponekad Ali i ja na nesnosnoj popodnevnoj vrućini kada bi mi on pomogao da se uzverem na eukaliptus i kada bismo ostali po pola dana među lišćem, u hladovini, i razgovarali o budućnosti. Bilo je divno sedeti u krošnji eukaliptusa. Umesto stvarnog sveta, gradili smo jedan drugi svet, u kome smo postojali samo nas dvoje i naši snovi.

„Ne!“, odgovarali smo naizmenično. A onda bismo se zakleli na večno prijateljstvo: poljubili bismo kažiprste koje bismo ukrstili ispred usta, dvaput, desni preko levog i obrnuto. Niko i ništa nije moglo da se ispreči između nas. Mogli smo da se kladimo u bilo šta, čak i u život.

Taj eukaliptus bio je Alijevo omiljeno sklonište, ponekad se tamo skrivao i sam. Recimo kada po podne nije hteo da uči da čita.

Iako je Hodan bila pet godina starija od mene, nas dve smo svakog jutra odlazile zajedno u medresu Musdžma. Osnovna i srednja škola bile su u istoj zgradi. Ali nije išao s nama, njegov otac nije imao novca da ga školuje. Prvi razred je pohađao u državnoj školi, ali je prestao kad ju je srušila granata. Posle tog tragičnog dana, časovi su se održavali pod vedrim nebom, pa nije bilo lako pronaći nastavnike voljne da se izlože opasnosti da im bomba padne na glavu.

Upis u privatnu školu bio je jedini način da se neko školuje. Uz velike žrtve, naš otac je mogao da nam priušti nekoliko godina školovanja, ali je Jasin, otkako je izbio rat, stalno imao probleme sa prodajom voća i povrća.

Samo su malobrojni hteli da kupuju od prljavog Daroda, kako se govorilo u Mogadišu.

Ali je uvek patio zbog toga što mi umemo da čitamo i pišemo. Zbog toga se osećao manje vrednim, kao da je tako potkrepljivao mišljenje o njegovom klanu uvreženo u našoj četvrti.

S vremena na vreme pokušavale smo da ga naučimo slova, ali bismo brzo odustale.

„Ali, probaj da se koncentrišeš“, govorila mu je Hodan, oduvek sklona da se ponaša kao neka učiteljica ili kao mama.

On se trudio, ali mu je bilo previše teško. Učenje čitanja je dug proces, nije mogao da ga savlada tako što vežba po podne, sedeći u dvorištu za stolom za kojim su *aabe* i Jasin igrali karte, na još toplom suncu koje je u nama budilo samo želju za igrom. Jedino se Hodan zabavljala, pošto je izigravala učiteljicu i terala mene i Alija da joj budemo đaci. Ja sam uvek bila dobar đak, dok on nije bio prilježan.

„Ne mogu“, govorio je Ali. „Previše je teško. Osim toga, toga, ne želim da naučim! Od čitanja nema nikakve koristi!“

Ja sam morala da igram ulogu drugarice spremne da mu pomogne, inače bi Hodan pobesnela. „Ma hajde, Ali, nije tako teško, evo ja sam naučila. Vidi, ovo su samoglasnici. A, e, i, o...“, pokušavala sam da ga ohrabrim.

On bi pobegao. Bilo ga je nemoguće ubediti. Izdržao bi deset minuta, dok bi Hodan, na početku časa, čitala odlomak iz neke knjige. Kada bi došao na njega red da proba, izmišljao je svakakve izgovore kako bi otišao. Kada bi Hodan navaljivala, on bi se naljutio, popeo na eukaliptus i ostao tamo.

Njegov eukaliptus. Njegovo omiljeno mesto.

Jednog popodneva, posle svađe sa bratom Nasirom, popeo se na vrh i ostao je tamo skoro dva dana. Niko nije uspeo da ga spusti, niko drugi nije mogao da se popne tako visoko. Nasir je na sve moguće načine pokušavao da ga ubedi, ali nije bilo šanse, Ali je sišao tek druge noći, iznuren od gladi.

Otada smo ga ponekad zvali „majmun“. Samo je majmun poput njega mogao da se popne tako visoko, na sam vrh. Više je voleo da ga tako zovemo nego da nauči da čita.

I pored toga, Ali se oduvek pravio važan, ali je bio sporiji od mene, iako je bio muško. Bio je jači – kad smo se rvali, on je pobeđivao – ali je bio sporiji.

Kad je hteo da me razbesni, govorio mi je da sam *wiilo*, muškobanja, i da samo zato trčim brže od njega. Govorio je da sam dečak rođen u ženskom telu, da imam sline kao

muškarci i da će mi, kad odrastem, porasti brkovi kao njegovom ocu, *aabe* Jasinu. Nije morao to da mi kaže, ja sam znala da sam muškobanja i da ljudi, kada me vide kako trčim bez vela, bez himara i hidžaba, samo u velikoj majici i kratkim pantalonama, misle kako nisam savršena kći islama.

Ali uveče, posle večere, kada bi se odrasli zabavljali tako što bi nam organizovali trku na kojoj je nagrada bila kuglica od susama ili *canjeero* s čokoladom, ja bih mu pokazala ko je ko. Dvorište je bilo centar života svih porodica, pošto je, otkako je izbio rat, bilo bolje što manje izbivati iz kuće.

Nakon što bi *hooyo* Dahabo, uz pomoć mojih sestara, spremila za sve nas večeru na mangalu velikom kao krava i nakon što bismo sve pojeli – obično hleb i povrće, ili piri-nač i krompir, a s vremena na vreme i malo mesa – *aabe* Jusuf i *aabe* Jasin bi nam pripremili trkalište.

Starija braća i sestre bi navijali, a Ali i ja bismo klekli, kao šampioni na startu, sa šakama na tlu. Imali smo i startne blokove, koje je *aabe* napravio od dve drvene gajbice za lubenice.

Said i Nasir, naša starija braća, morala su da iscrtaju stopalima linije za staze, duge tridesetak metara, od dna dvorišta do zidića od ilovače, krivinu i stazu koja se vraćala do starta.

Ja sam uvek pobeđivala.

Ali me je mrzeo, ali bih ja na kraju uvek podelila s njim kolač od susama, koji volim najviše na svetu – nema ničega što mi se sviđa više od kolača sa susamom. Prethodno bih ga naterala da obeća da me neće više zvati *wiilo*. Ukoliko bi pristao, dala bih mu pola kolača.

* * *

Tih letnjih večeri, kada bi vazduh konačno postao malo svežiji, Hodan i ja smo posle trke igrale *shentral*. To su bili lepi i opušteni dani kada smo svi zaboravljali na rat. *Shentral* se igra tako što se na zemlji nacрта zvono, u kome se ispišu brojevi od jedan do devet. Baca se kamenčić i treba stići do vrha zvona. Naša braća su igrala *griir*, sedeći na zemlji i bacajući kamenčiće.

S vremena na vreme, u tim dugim, vetrovitim večerima pridružio bi nam se i Ahmed, prijatelj Alijevog starijeg brata Nasira. Ahmed je imao osamnaest godina, bio je Nasirov i Saidov vršnjak. Meni i Aliju delovao je izuzetno visoko, meni i Hodan prelepo i nedostižno. Bio je crnpu-rast i imao je svetle zelene oči, što je u Somaliji vrlo retko, oči koje su sijale na mesečini i zbog kojih mu je pogled izgledao još ponosnije.

Jednom smo ga pitali zašto ima drugačije oči od svih ostalih i on nam je, napravivši prstima krug i provlačeći kroz njega kažiprst napred-nazad, rekao da je njegov deda sigurno bio jedan od onih Italijana koji su se zabavljali sa crnim devojkama. Nasir i Ali su prsnuli u smeh. Moj brat Said nije, već ga je strogo pogledao, kao i obično, i zavrteo glavom.

Said se nije slagao s Ahmedom, koga je Nasir obožavao. Možda je u njemu video suparnika za svoje prijateljstvo sa Nasirov ili mu naprosto nije bio simpatičan; bio je podozriv prema njemu, govorio je da duboko u tim svetlim očima ima nešto zbog čega mu ne veruje. Ni Ali mu nije prilazio previše blizu. Često je zurio u njega, proučavao ga, ali iz daljine. Kad smo Hodan i ja igrale

shentral, Ali je stajao pred naših očeva, koji su svake večeri igrali karte, i odatle je piljio u njega.

Ponekad bi se, posle igre, Ahmed i Said potukli, katkad u šali, a katkad izistinski, pa su *aabe* i Jasin morali da ih razdvajaju. Said ga je jednom tako jako udario pesnicom da mu je potekla krv na nos i skroz mu uprljala belu majicu. Činilo se da je gladno povređen.

Aabe ih je posle nekog vremena naterao da pruže jedan drugom ruku i sledeće večeri su opet bili prijatelji, kao da se ništa nije desilo.

Najlepše u tim letnjim noćima bile su Hodanine pesme.

Često bismo posedali ukrug, nakon što bi *hooyo* i sestre oprale šerpe i satima bismo slušali njen baršunasti glas koji je pevao poznate melodije.

Aabe i Jasin bi pušili i setno gledali u nebo, a ja sam se pitala šta bi visok i lep muškarac poput mog oca mogao da traži od zvezda: reči Hodaninih pesama dirnule bi ponekad *hooyo* i moje sestre, pa bi maramicom brisale oči i nos; starija braća i Ahmed sedeli bi u prašini obgrlivši rukama noge i zurili u zemlju.

S vremena na vreme, Ahmed bi podigao ledeni pogled, koji bi onda prkosno blesnuo na mesečini. Kada je to radio, ja bih okrenula glavu i ponovo se usredsredila na Hodanino lice. Ona je, sedeći u sredini, poluzatvorenih očiju, nastavljala da peva pesme koje su govorile o miru i slobodi.

3

Veče uoči godišnje trke, pre nego što su nam se očevi vratili sa posla, Ali i ja smo uradili nešto što je bilo zabranjeno: drznuli smo se da izađemo iz dvorišta kako bismo trčali.

Bilo je šest po podne, sunce je bilo nisko na horizontu, miris mora ispunjavao je čak i naše dvorište. Nošen svežim vetrom prožetim isparenjima koja su počinjala da se uzdižu sa mangala u susednim kućama, zavukao se unutra i mamio nas je. Ostalo je nekoliko sati do trke i hteli smo da izdužimo mišiće i produžimo korak. Osećali smo potrebu za tim, kao dva prava trkača.

Milicije su često proglašavale prekid vatre nekoliko sati pre nego što počne petak. I zaista, tog popodneva se nisu čuli pucnji. Osim toga, bio je pun mesec, bilo je dovoljno svetla, nismo se izlagali prevelikoj opasnosti.

Nećemo se mnogo udaljiti od kuće.

Izašli smo sa namerom da obiđemo oko četvrti, stignemo do granice u Ulici Džamaral Daud, obiđemo oko Oltara domovine i vratimo se nazad.

Sve u svemu, dvadeset – dvadeset pet minuta.

Ali mi je rekao da stavim veo, ali nisam htela da ga poslušam. Čak ni *hooyo*, koja je kuvala nagnuta nad lonac što se pušio, umotana u svetle velove koje je nosila u kući, nije primetila kad smo izašli. Nije ni Hodan, zatvorena u sobi sa našim starijim sestrama.

Trudeći se da budemo što tiši, išunjali smo se ispod crvene zavese koja je prekrivala otvor u zidu oko dvorišta, uvereni da niko neće ništa primetiti.

Nismo se plašili rata, on je bio naš stariji brat.

Dok je odjekivala vatra iz minobacača ili mitraljeza, Ali je često odlazio sa drugovima Amirom i Nurudom blizu pripadnika milicije da bi ih gledao kako pucaju. Primakli bi im se sasvim polako i sakrili iza nekih kola ili iza nekog ugla i posmatrali. Uzbudivao ih je zvuk pušaka, mitraljeza. Kada bi se vratili u dvorište, pričali bi kao navijeni, a ja bih ih ošamućeno slušala: glasovi su im se preklapali, svaki je hteo da ispriča neku pojedinost koju je, kako je mislio, samo on primetio. Oči su im se caklile, krvoločne kao usta pušćanih cevi.

Kako bilo da bilo, te večeri smo trčali dvadesetak minuta. Vazduh je bio svež i nismo se znojili kao po danu. To je bilo moje omiljeno vreme, sve je bilo usporeno, dan se bližio kraju i svetlo nije više bilo zaslepljujuće kao preko dana, već prigušeno, sunce se nije više presijavalo na svakoj čestici prašine, već je bilo niže, odlazilo je na počinak.

Već smo krenuli nazad kada smo, nedaleko od kuće, morali da se zaustavimo. Iznenada se u dnu jedne puste uličice pojavio džip integralističke milicije.

To nisu bili pripadnici Havije, Abgala ili Daroda, već Al Šababa.

U tom slučaju nacionalna pripadnost nije bila važna. Pripadnici Al Šababa uživali su podršku ekstremista iz Al Kaide i koristili su sva sredstva, uključujući i podele između klanova, kako bi došli na vlast.

Prepoznavali su se izdaleka po dugim bradama i tamnim bluzama, dok su pripadnici milicija različitih klanova najčešće imali maskirne uniforme nabavljene ko zna gde, na nekoj pijaci ili kupljene polovne od etiopskih vojski. Vojnici Al Šababa imali su prave, nove uniforme zbog kojih su izgledali kao bogati gospodari rata.

U zadnjem delu džipa bilo je osam muškaraca, iza čijih su leđa virile cevi mitraljeza, nalik na metalne antene.

Automobil se kretao sasvim polako u trenutku kad je jedan od bradatih muškaraca okrenuo glavu prema nama i video da dolazimo.

Dve bezazlene, umorne i oznojene tačkice.

Jedna polugola devojčica Abgal i dečak Darod spljoštenog nosa i kože crne kao ugalj.

Muškarac je udario pesnicom po krovu kabine i džip se zaustavio. Sve se desilo za nekoliko sekundi. Dvojica pripadnika milicije skočila su na zemlju i krenula prema nama.

Bili su niski i nisu imali bradu.

Tek kada su nam se približili, shvatili smo zašto: to su bili dečaci od dvanaest, možda jedanaest godina. Sa puškama većim od njih preko ramena. Tih meseci je kružila glasina da je Al Šabab počeo da regrutuje decu kako bi ih obučavao za sveti rat. Roditelji su, zauzvrat, dobili uveravanja da će im deca steći obrazovanje, naučiti arapski i kuranske zakone, imati tri obroka dnevno i pristojan smeštaj, da će spavati na pravim krevetima i živeti u izobilju

koje skoro niko nije više mogao sebi da priušti. Ta dvojica su sigurno bili novi regruti.

Što su se više približavali i gledali me sa neodobra- vanjem, sve sam više uviđala kako sam obučena: kratke pantalone i majica. Prokleti veo. Osim toga, Ali je Darod, jedan od onih koje integralisti najviše mrze, pošto ih sma- traju nižom vrstom, crnačkim klanom, kako oni kažu, dok mi Abgali imamo svetliju put boje ćilibara i crte lica slične arapskim, a integralisti iz Al Šababa umišljaju da potiču od Arapa.

Zaustavili su se na dvadesetak koraka od nas.

„Šta takva dva stvora rade napolju u ovo doba dana?“, upitao je niži i bucmastiji od te dvojice, u ispegvanoj crnoj košulji i tamnim pantalonama sa faltom. Takva, po našem mišljenju, skoro savršena odeća mogla je da potiče samo iz Evrope ili Amerike. Mi smo navikli da oblačimo ono što imamo, staru odeću. Samo su neki odrasli voleli da se petkom prikažu na trgu ispred Parlamenta ili na putu uz more u pantalonama i sakou koje su nosili u vreme mira.

„Treniramo za sutrašnju trku“, odgovorio je Ali, gle- dajući ga ponosno u lice, bez straha. To su bila ritualna pitanja. Mada se to nama nikad ranije nije desilo, kružile su priče o sličnim događajima, o pitanjima kojih se uopšte ne treba bojati.

Ta dvojica su prsnula u smeh. Onaj debeli je češkao zadnjicu jednom rukom. Onda su napravili nekoliko koraka ka nama i jedina svetiljka u ulici obasjala im je lica. Oči su im bile vodenaste i krvave.

„Vi ste, dakle, sportisti...“, rekao je posle nekog vreme- na debeljko podrugljivog izraza lica, ponovo se nasmejavši.

„Da“, odgovorio je Ali. „Treniramo za godišnju tr...“

„Umukni, Darode!“, viknuo je u tom trenutku onaj drugi, mršavko buljavih očiju sa dugim ožiljkom na čelu. „Ti ne bi smeo ni da pisneš. Znaš li da bismo mogli da te odvedemo i da niko ne bi imao ništa protiv? Možda bi čak i tvoj otac bio srećan kad bi pošao s nama, bar bi imao nešto pristojno da obučeš.“ Ponovo su prsnuli u smeh kao mala deca. Debeljko je i dalje češkao zadnjicu.

Ali je spustio pogled i osmotrio se. Na sebi je imao Nasirovu majicu, svu u rupama i sa mrljama od hrane, i prevelike kratke pantalone, stegnute u struku naranđastim konopcem. Na nogama je imao stare probušene mokasine koje je njegov otac Jasin nabavio ko zna gde, ko zna pre koliko godina.

Krajičkom oka primetila sam neki pokret.

Ali je podrhtavao kao koža na bubnju. Nečujno je jecao od besa i stida. Okrenula sam se i videla da mu suza – samo jedna – polako klizi niz obraz.

Nalik na grabljivicu koja njuši ranjenu zver, mršavko nam je prišao pet ili šest koraka. Imao je prodoran muški miris, neku kolonjsku vodu, ali prejaku, ispunila je vazduh svuda naokolo.

„Ti si samo prljavi mali Darod“, rekao mu je. „Zapamti to. Ti si samo prljavi Darod.“

Ali nije odgovorio. Ja sam se uplašila.

Mršavko je krenuo ka meni i zgrabio me za ruku. „A možda povedemo tvoju drugaricu. Tako će naučiti da se ne oblači kao *wiilo*. Šta si ti to umislila, a? Da si muško?“

Pokušala sam da se otrgnem, ali me je on čvrsto držao, kao da me je stegao kleštima. Kad me je povukao, uprla sam se nogama o tlo.

Ali je iznenada skočio i ustremivši se, poput mačke, na njegovu šaku, ugrizao ga. Ovaj mi je pustio ruku i Ali me je gurnuo, viknuvši mi da bežim kući.

Pogledala sam ga ne znajući šta da radim. Nisam htela da ga ostavim samog, ali sam znala da nam je potrebna pomoć.

Umesto da se osveti za ugriz, onaj viši se, tresući ruku kao da hoće da je osuši, nasmešio zlokobno iskrivivši lice. Zatim je rekao: „Hej, ovaj Darod uopšte nije loš.“

Onaj drugi je prestao da se češe, klimnuo je glavom, pa je istom tom rukom krenuo da vrti uvojak kose.

„Imaš muda, Darode“, rekao je. „Ko ti je otac?“

„Ne tiče te se ko mi je otac, debeli“, odgovorio je Ali.

„Pa dobro, ako ne možemo da razgovaramo sa onim ko je bio dužan da te nauči lepom ponašanju, onda smo prinuđeni da te odvedemo do džipa...“

Prišli su i uhvatili ga ispod miške. Ali je pokušao da se otrgne, ali njih su bila dvojica i uz to su bili veći od njega.

„Možda neko od odraslih hoće da te nauči lepom ponašanju, Darode. I objasni ti da treba da budeš pametniji. Nije mudro ugristi onoga ko nosi pušku...“

Dok se Ali i dalje otimao, a ja stajala skamenjena, treći muškarac je sišao iz zadnjeg dela džipa.

Videla sam u polumraku da je mnogo viši od one dvojice, sigurno je bio stariji, ali ni on nije imao bradu. Možda je još bio mlad. Možda je bio razuman.

Prišao je i rekao onoj dvojici da puste Daroda. „Ostavite ga. I vraćajte se u džip. Ja ću se pobrinuti za njega.“

Ali i ja smo se okrenuli ka toj senci. Prepoznali smo glas.

Zajedno smo podigli pogled na njegovo lice.

Bio je na nekih pet metara od nas. Svetiljka je bacala slabo svetlo, ali su te sjajne ledene oči bile njegove, iako su

i one bile prekrivene vodenastim velom kao i oči dvojice dečaka. Ahmed.

Nasirov prijatelj, onaj u koga je Hodan bila krišom zaljubljena.

Dvojica dečaka su nešto progundala i nevoljno pustila Alija.

Kad su se popeli u džip, Ahmed je, pazeći da ga drugovi ne čuju, tiho rekao blagim glasom: „Budite oprezni, vas dvoje. Opasno je da sami izlazite.“

Onda se okrenuo i dao znak vozaču da ponovo upali motor.

Pre nego što je uskočio u džip, koji je već kretao, zlo-kobno se upiljio u Alija. Ta sekunda je trajala kao večnost.

Zelene oči su blesnule na mesečini. Krv mi se sledila od tog pogleda. Mešavina zadovoljstva i obećanja. Iz njega nije izbijao prkos, već je govorio o nekom tajnom dogovoru.

Pripadnici milicije su otišli isto onako polako kako su i došli.

Drhtala sam kao list. Ali se, međutim, odmah pribrao. „Prokleti integralisti! Samo su nam još oni falili u ovom gradu, kao da nisu bile dovoljne sve ostale naoružane grupe!“, prasnuo je.

Takve kontrole su, naravno, mogle da se dese i nama, ali bi bilo bolje da smo o njima i dalje samo slušali od drugih. Prišla sam mu da ga zagrlim i pokušam da ga smirim, ali me je odgurnuo.

„Nije mi ništa, ostavi me na miru, ovi odvratni ekstremisti me uopšte nisu povredili“, progundao je i ne pogledavši me. I dalje je zurio u zemlju.